https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Xomidov Mirjalol Nemat o‘g‘li (o‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari),
Akbarova Musharrafxon Qosimxonovna (o‘quv uslubiy bo‘lim boshlig‘i)
Respublika o‘rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlkari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Guliston filiali
mirjalol.khomidov1996@gmail.com

DAVLAT TIBBIY SUG‘URTASI TIZIMINING HUDUDIY SINOV LOYIHASI: SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada O‘zbekiston Respublikasining Sirdaryo viloyatida davlat tibbiy sug‘urtasi sistemasini qo‘llash bosqichlari, uning sog‘liqni saqlash sohasidagi ilk ta’siri hamda amaliy ahamiyati kompleks ravishda o‘rganilgan. Tadqiqotning dolzarbligi aholining sifatli va zamonaviy tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, moliyaviy xavflardan himoya darajasini yuksaltirish hamda sog‘liqni saqlash tizimini barqaror moliyalashtirish yo‘llarini rivojlantirish zaruriyati bilan izohlanadi. Tadqiqot jarayonida amaldagi me’yoriy-huquqiy hujjatlar tahlili, rasmiy statistika ma’lumotlari hamda tibbiyot xodimlari va bemorlar orasida o‘tkazilgan sotsiologik so‘rov natijalari poydevor qilib olingan. Tadqiqot natijalari davlat tibbiy sug‘urtasi sistemasining joriy etilishi aholiga tibbiy xizmatlar ko‘rsatish qamrovini kengaytirish, aholining shaxsiy hisobidan amalga oshiriladigan tibbiy xarajatlarni qisqartirish hamda tibbiyot muassasalarining moliyaviy barqarorligini uzoq muddatli kelajakda ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etganini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida erishilgan ilmiy xulosalar va amaliy natijalar davlat tibbiy sug‘urtasi sistemasini respublikaning boshqa hududlarida ham uzluksiz qo‘llash uchun yetarli darajadagi ilmiy va amaliy asos mavjudligini tasdiqlaydi.

Kalit so‘zlar: tibbiy sug‘urta, universal tibbiy qamrov, tibbiy xizmat sifati, tibbiy xizmat provayderi.

Kirish. Bugungi kunda jahonda sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirishning eng muhim yo‘nalishlaridan biri aholini umumiy tibbiy yordam bilan ta’minlashga

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

erishish hisoblanadi [1,8]. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti tomonidan qayd etilishicha, tibbiy sug‘urta sistemasining tatbiq etilishi tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiruvchi, aholining moddiy yuklamasini kamaytiruvchi hamda sog‘liqni saqlash tizimining barqarorligini ta’minlovchi muhim omil sanaladi [6,7]. So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida sog‘liqni saqlash sohasini tubdan yangilash, tibbiy xizmatlar sifatini yaxshilash va aholining sog‘liqni saqlashga bo‘lgan talablarini qondirishga yo‘naltirilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda [5,9]. Ushbu jarayonda davlat tibbiy sug‘urtasi sistemasini joriy etish ustuvor strategik vazifalardan biri deb belgilab qo‘yildi. Davlat tibbiy sug‘urtasi tizimini tajriba tariqasida qo‘llash uchun Sirdaryo viloyatining saralanishi hududning demografik holati, tibbiyot muassasalari tarmog‘ining ixchamligi hamda boshqaruv jarayonlarini samarali tashkil etish imkoniyatlari bilan izohlanadi [2,4]. Mazkur hududda davlat tibbiy sug‘urtasining amaliyotga ko‘chirilishi sog‘liqni saqlashni moliyalashtirishning yangi yondashuvlarini sinovdan o‘tkazishga va aholining tibbiy xizmatlardan foydalanish darajasini ko‘tarishga xizmat qildi [3,10]. Ushbu tadqiqot Sirdaryo viloyatida davlat tibbiy sug‘urtasi tizimini joriy etish natijasida erishilgan dastlabki natijalarni ilmiy jihatdan baholashga qaratilgan bo‘lib, unda ushbu tizimning sog‘liqni saqlash xizmatlarini ko‘rsatish jarayoniga hamda tibbiyot tizimi faoliyatining samaradorligiga ko‘rsatgan ta’siri atroflicha tahlil qilingan.

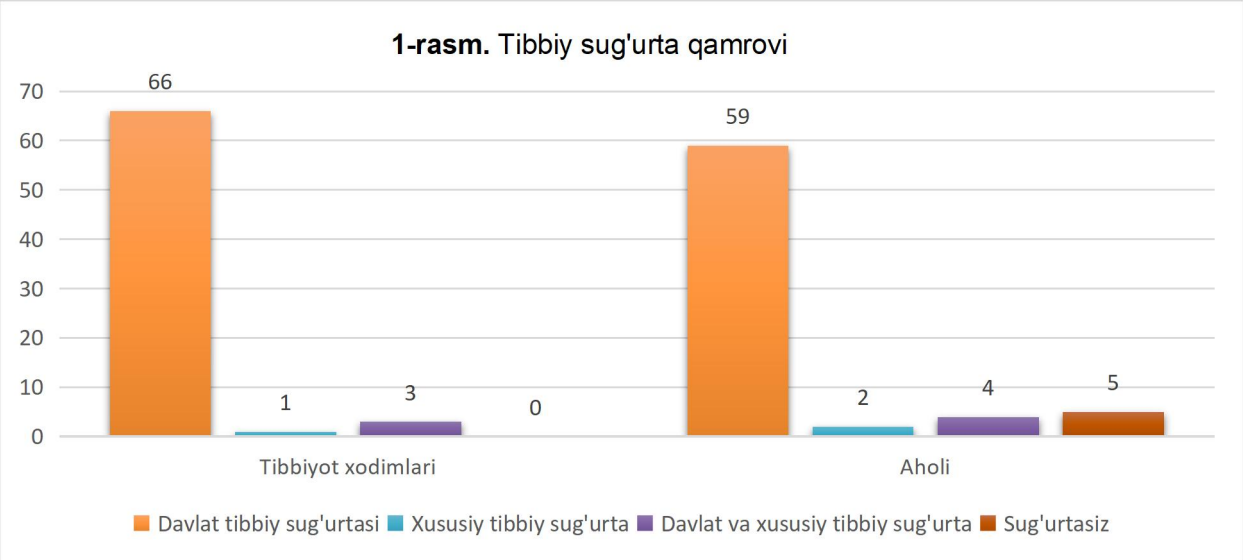
Materiallar va usullar. Ushbu izlanish majmua ilmiy yondashuv negizida bajarildi. Tadqiqot materiallarini O‘zbekiston Respublikasida salomatlikni saqlash sohasiga oid mavjud me’yoriy-huquqiy hujjatlar, Sirdaryo viloyati sog‘liqni saqlash boshqarmasining rasmiy statistik ma’lumotlari, shifokorlar va aholining qatnashuvida o‘tkazilgan sotsiologik so‘rov natijalari hamda mavzuga taalluqli ilmiy adabiyotlar ko‘rib chiqilishi tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida hujjatlarni o‘rganish, statistik tahlil, sotsiologik so‘rov, tavsiflovchi va tahliliy uslublardan foydalanildi. Olingan natijalar davlat tibbiy kafolat tizimining boshlang‘ich

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

samaradorligini ilmiy jihatdan baholash, shuningdek, mazkur tizimni keyingi bosqichlarda rivojlantirish yo‘nalishlarini aniqlash uchun mustahkam ilmiy zamin bo‘lib xizmat qiladi.

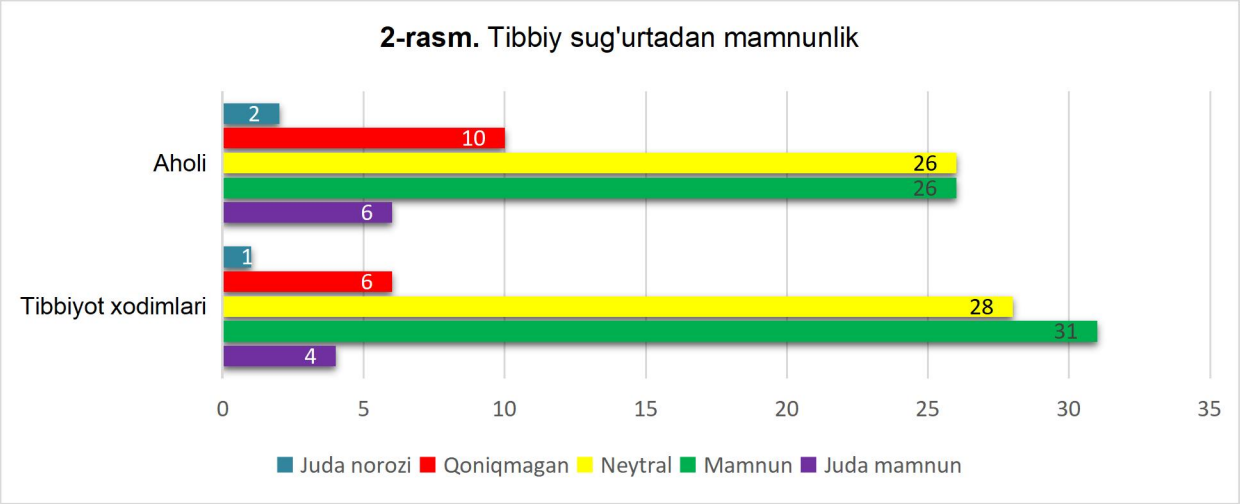
Natijalar. O‘tkazilgan tahlil natijalariga ko‘ra, Sirdaryo viloyatida davlat tibbiy sug‘urtasi tizimining tatbiq etilishi sog‘liqni saqlash sohasida bir qator ijobiy o‘zgarishlarga olib kelgan. 140 nafar respondent (70 nafar tibbiyot xodimi va 70 nafar aholi vakili) ishtirokida o‘tkazilgan tuzilmaviy sotsiologik so‘rovnoma ma’lumotlari hududdagi tibbiyot xodimlari va aholining katta qismi davlat tibbiy sug‘urtasi bilan qamrab olinganini ko‘rsatdi. Xususan, tibbiyot xodimlari orasida respondentlarning 95 foizi davlat tibbiy sug‘urtasiga ega ekanini bildirgan bo‘lsa, 1 foizi xususiy sug‘urtadan, 4 foizi esa bir vaqtning o‘zida davlat va xususiy sug‘urta tizimlaridan faqat foydalanayotganini qayd etgan. Mazkur ko‘rsatkichlar tibbiyot xodimlari orasida davlat tibbiy sug‘urtasining yetakchi o‘rinni egallayotganini tasdiqlaydi. Aholi o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rov natijalariga ko‘ra, 70 nafar respondentdan 61 nafari tibbiy sug‘urtaga ega ekanini, 9 nafari esa sug‘urta bilan qamrab olinmaganini ma’lum qilgan. Sug‘urtaga ega bo‘lgan respondentlarning aksariyati — 55 nafari davlat tibbiy sug‘urtasi tizimi doirasida, 1 nafari xususiy sug‘urta asosida, 4 nafari esa davlat va xususiy sug‘urta tizimlaridan birgalikda foydalanayotganini bildirdi (1-rasm). Ushbu natijalar Sirdaryo viloyatida davlat tibbiy sug‘urtasi tizimi aholining sezilarli qismini qamrab olganini va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, ayrim aholi guruhlarining hali to‘liq qamrab olinmagani umumiy qamrov darajasiga erishish zarurligini ko‘rsatadi, xususiy va aralash sug‘urta shakllari esa aholining turli ehtiyojlarini qisman qoniqtirib kelmoqda.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026



Tibbiy sug‘urta xizmatlaridan to‘yish darajalarining taqsimoti quyidagicha bo‘ldi: respondentlarning 10 nafari (shundan 4 nafari tibbiyot xodimi va 6 nafari aholi vakillari) sug‘urta xizmatlaridan juda yuqori darajada mamnun ekanini aytgan. 57 nafar respondent (31 nafar tibbiyot xodimi va 26 nafar aholi vakili) sug‘urta xizmatlaridan qoniqqanini qayd etgan. Shu bilan birga, 54 nafar ishtirokchi (28 nafar tibbiyot xodimi va 26 nafar aholi vakili) betaraf munosabatda ekanini bildirdi. Aksincha, 16 nafar respondent (6 nafar tibbiyot xodimi va 10 nafar aholi vakili) sug‘urta xizmatlaridan nomuvofiqligini, 3 nafar respondent (1 nafar tibbiyot xodimi va 2 nafar aholi vakili) esa qoniqish darajasi juda past ekanini ko‘rsatgan (2-rasm). Umuman olganda, olingan natijalar tibbiyot xodimlari va aholi orasida amaldagi tibbiy sug‘urta xizmatlari ijobiy baholanayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, qoniqish darajasi past bo‘lgan guruhlarning borligi xizmatlar fazilati va ularni tashkil etish jarayonida hali ham sayqallashni talab qiladigan jihatlar borligini ko‘rsatadi.

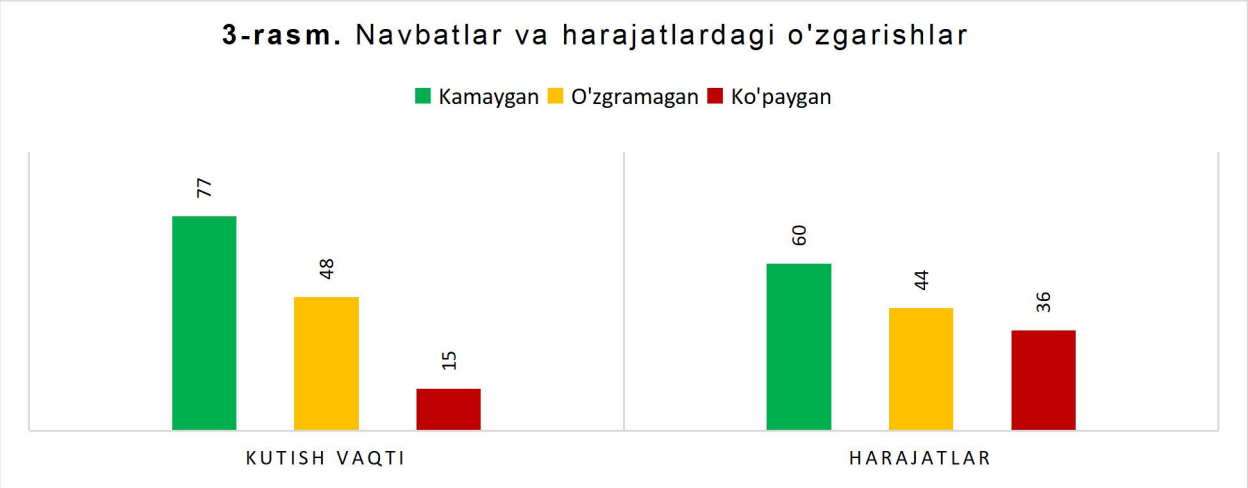
https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026



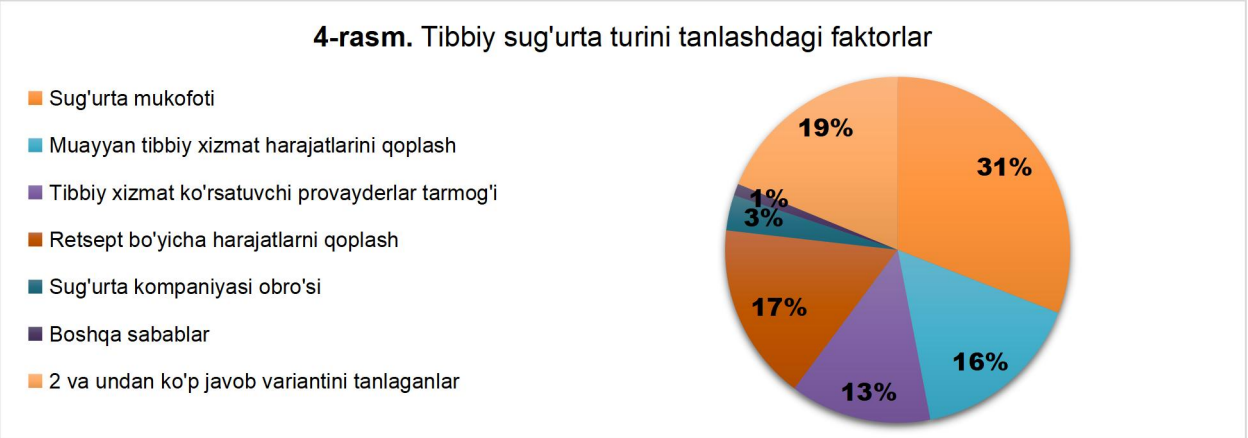
Bundan tashqari, so'rov ishtirokchilariga “Tibbiy xizmatlar doirasi kengroq bo'lgan sug'urta himoyasi uchun ariza qoldirishga rozimisiz?” degan savol taqdim etildi. So'rov natijalariga ko'ra, 35 nafar tibbiyot faol xodimi va 24 nafar aholi (umumida 59 kishi) bu g'oyani qo'llab-quvvatlagan bo'lsa, 18 nafar tibbiyot xodimi va 34 nafar fuqaro (umumida 52 kishi) bunday to'lovga muxolif ekanini bildirishdi. Shuningdek, 17 nafar tibbiyot xodimi va 12 nafar aholi (umumida 29 kishi) bu mavzuda aniq fikr bildirishmadi.

Mazkur natijalar tibbiyot xodimlari hamda aholi o'rtasida kengaytirilgan sug'urta himoyasi uchun qo'shimcha mablag' ajratishga bo'lgan qarashlar xilma-xil ekanini namoyon etadi. Tibbiyot muassasalariga borishdagi kutish muddatlari va tibbiy xarajatlardagi o'zgarishlar yuzasidan o'tkazilgan taxlil shuni ko'rsatgandek, 77 nafar so'rov ishtirokchisi (44 nafari tibbiyot xodimi va 33 nafari fuqaro) kutish vaqti qisqarganini qayd etdi, 48 nafar ishtirokchi (15 nafari tibbiyot xodimi va 33 nafari fuqaro) o'zgarish sezilmaganini ma'lum qildi, 15 nafar ishtirokchi (11 nafari tibbiyot xodimi va 4 nafari fuqaro) esa kutish vaqti ortganini bildirishdi. Tibbiy xizmatlar bilan bog'liq xarajatlar borasida esa 60 nafar ishtirokchi (36 nafari tibbiyot xodimi va 24 nafari fuqaro) xarajatlar kamayganini, 44 nafar ishtirokchi (14 nafari tibbiyot xodimi va 30 nafari fuqaro) sezilarli o'zgarish bo'lmaganini, 36 nafar ishtirokchi (20 nafari tibbiyot xodimi va 16 nafari fuqaro) esa xarajatlar ko'payganini ta'kidladi (3-rasm).

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026



Bundan tashqari, barcha 140 nafar so‘rov ishtirokchilari o‘zlari hech qachon sug‘urta shirkatiga da’vo arizasi bilan bormaganliklarini yoki sug‘urtani rad etishga oid norozilik bildirmaganliklarini ma’lum qilishdi. Ushbu natijalar hududiy tajriba loyihasida tibbiy sug‘urta tizimidan foydalanuvchilar orasida yuqori darajada ishonch mavjudligini ko‘rsatib turibdi. So‘rov ishtirokchilari uchun tibbiy sug‘urta xizmatini tanlashda eng ahamiyatli jihatlar quyidagicha aniqlandi: sug‘urta to‘lovi (56 nafar), ma’lum bir tibbiy xizmatlar qiymatini qoplash (29 nafar), tibbiy xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar ro‘yxati (24 nafar), kafolatlangan to‘plamlar va dorilar xarajatlarini qoplash (30 nafar), mijozlarga xizmat ko‘rsatish hamda yordam (27 nafar), sug‘urta shirkatining nufuzi (6 nafar) va boshqa sabablar (2 nafar). Shu bilan birga, 34 nafar ishtirokchi ikkita yoki undan ortiq javobni tanlagan (4-rasm). Ushbu topilmalar shuni ko‘rsatadiki, foydalanuvchilar tibbiy sug‘urta majmuasini tanlashda moliyaviy jihatdan foydalilik, tarmoq kengligi va xizmat sifatini asosiy jihat sifatida e’tiborda tutadilar.



https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Shifokor xodimlari uchun tibbiy kafolatlarning ahamiyati haqida so'ralganda, 69 nafar intervyu oluvchi uni “juda muhim” deb bilgan, 1 nafar intervyu oluvchi esa “ahamiyatsiz” deb baholagan. Bu natijalar tibbiyot sohasi xodimlari orasida kafolatning yuqori darajada ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Intervyu oluvchilar shuningdek, tibbiy kafolat sistemasini yanada rivojlantirish bo'yicha turli takliflarni ilgari surishgan. Ular orasida alohida tibbiy yo'nalishlarda yuqori malakali ekspertlarni jalb etish (32 nafar), tibbiyot xodimlari ish haqini oshirish (24 nafar), tabobat mahsulotlari xaridini kamaytirish bilan birga tibbiyot xodimlarining ijtimoiy maqomini ko'tarish choralarini ko'rish (24 nafar), shuningdek, sog'liqni saqlash xizmatlari sifatini yaxshilashga yo'naltirilgan tashabbuslar (35 nafar) mavjud. Bundan tashqari, 25 nafar ishtirokchi hech qanday taklif bildirmagan. Ushbu natijalar tibbiy kafolat sistemasini rivojlantirishda intervyu oluvchilarning amaliy va strategik ustuvorliklarini aks ettiradi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat tibbiy kafolatlanganligining tatbiq etilishi aholining tibbiy xizmatlardan foydalanish darajasini sezilarli darajada ko'targan. Sirdaryo viloyati sog'liqni saqlash boshqarmasining ma'lumotlariga qaraganda, poliklinika va ambulatoriya muassasalariga murojaatlar davlat tibbiy kafolatlanganligi tatbiq etilishidan avvalgi davrga nisbatan o'rtacha 18–22% ga ko'paygan. Ayniqsa, birlamchi tibbiy yordam muassasalariga murojaatlar sonining ko'payishi aholining oldini oluvchi tekshiruvlarda faolroq ishtirok etayotganini ifodalaydi. Statsionar tibbiy yordamni tahlil qilish natijalari esa rejalashtirilgan shifoxonaga yotqizishlar ulushi oshgan, favqulodda yotqizishlar esa birmuncha kamayganini ko'rsatadi. Bu esa kasalliklarni erta aniqlash va o'z vaqtida davolash imkoniyatlarining yaxshilanganini anglatadi. So'rov natijalariga ko'ra, bemorlarning 65–70% tibbiy xizmatlar uchun o'z mablag'lari hisobidan to'lovlar kamayganini qayd etgan. Tabobat mahsulotlari va diagnostika testlari uchun xarajatlarning qisqarishi aholining moliyaviy himoyasini mustahkamlashga xizmat qilgan. Shuningdek, tibbiyot muassasalari faoliyatini tahlil qilish shuni isbotladiki, davlat tibbiy

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

kafolatlanganligi orqali moliyalashtirish mexanizmining joriy etilishi ularning moliyaviy chidamliligini yaxshilagan. Hajmga asoslangan to'lov tizimi resurslardan samarali foydalanishni rag'batlantirgan va xizmat sifatini oshirishga undagan.

Muhokama. Tadqiqot natijalari Sirdaryo viloyatida davlat tibbiy sug‘urtasi tartibini joriy etish salomatlikni saqlash tizimining samaradorligiga ijobiy ta'sir ko‘rsatganini tasdiqlaydi. Ushbu natijalar Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti tomonidan ilgari surilgan umumiy tibbiy qamrov tamoyillari bilan mos keladi. Xalqaro tajribalar ham shunga o‘xshash tendensiyalarni ko‘rsatadi: Qozog‘iston va Turkiya kabi mamlakatlarda tibbiy sug‘urta tizimlarini qo‘llash natijasida tibbiy xizmatlardan foydalanish darajasi ortgan va bemorlarning o‘z hisobidan to‘lovlari kamaygan. Sirdaryo viloyatida olingan natijalar ushbu xalqaro misollar bilan yaqin moslikni ko‘rsatadi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida bir qator mavjud muammolar aniqlab olindi. Aholining ayrim qismi davlat tibbiy sug‘urtasi tizimi haqida yetarlicha xabardor emasligi va tartibni to‘liq tushunmasligi kuzatilgan. Bundan tashqari, ayrim sog‘liqni saqlash muassasalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining yetarlicha integratsiya qilinmagani va samarali ishlatilmagani, natijada xizmat ko‘rsatishda ba’zi samaradorlik muammolarini keltirib chiqargani aniqlandi. Muhokama shuni ko‘rsatadiki, davlat tibbiy sug‘urtasi tizimini yanada rivojlantirish uchun tashkiliy asoslarni mustahkamlash, aholining xabardorligini ko‘paytirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishni kengaytirish, shuningdek, tibbiyot xodimlarining salohiyatini oshirish bo‘yicha choralar zarur.

Xulosa. So‘rov natijalari Sirdaryo viloyatida davlat tibbiy sug‘urtasi tizimi tibbiyot xodimlari va aholi orasida sezilarli bor ko‘lamga ega ekanini ko‘rsatadi. Ko‘pchilik ishtirokchilar sug‘urta xizmatlaridan rozi ekanini bildirishgan bo‘lsa-da, ayrim guruhlarda qoniqish darajasi nisbatan pastligi kuzatilgan. Tizimning joriy etilishi kutish muddatlarini qisqartirish va tibbiy xarajatlarni kamaytirishga hissa qo‘shgan, shuningdek, aholining tizimga bo‘lgan baland ishonch darajasini saqlab

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

qolgan. Umuman olganda, davlat tibbiy sug‘urtasi tizimi tibbiy xizmatlarga kirishni yaxshilash va moliyaviy himoyani kuchaytirishga xizmat qilgan; shunga qaramay, xizmatlar sifatini oshirish va qamrovni kengaytirish bo‘yicha olib boriladigan choralarning zaruriyati mavjud.

Amaliy tavsiyalar.

1. **Davlat tibbiy sug‘urtasi qamrovini kengaytirish.** Hali sug‘urta bilan qamrab olinmagan aholi guruhlarini aniqlash va ularni davlat tibbiy sug‘urtasi tizimiga jalb qilish uchun maqsadli targ‘ibot va tushuntirish ishlarini kuchaytirish.
2. **Tibbiy xizmatlar sifatini oshirish.** Sug‘urta doirasida ko‘rsatilayotgan xizmatlarni muntazam monitoring qilish, davolash standartlariga rioya etilishini ta’minlash va bemorlar qoniqishini baholash mexanizmlarini joriy etish.
3. **Maxsus tibbiy xizmatlar qamrovini kengaytirish.** Maxsus tibbiy yo‘nalishdagi mutaxassislar xizmatlarini davlat tibbiy sug‘urtasi paketiga bosqichma-bosqich kiritish va qamrov doirasini aholining haqiqiy tibbiy ehtiyojlariga mos ravishda kengaytirish.
4. **Moliyaviy himoya mexanizmlarini mustahkamlash.** Aholining o‘z hisobidan to‘lovlarini kamaytirish maqsadida dori-darmonlar va diagnostika protseduralarini qisman yoki to‘liq qoplashni kengaytirish.
5. **Aholi va tibbiyot xodimlarining xabardorligi hamda bilim darajasini ko‘tarish.** Davlat tibbiy sug‘urtasi tizimidan unumli foydalanishni ta’minlash maqsadida muntazam o‘quv mashg‘ulotlari, seminar-majlislar o‘tkazish va foydalanuvchilarga tizimning imtiyozlari, huquq va burchlari hamda mavjud sug‘urta dasturlari borasida keng qamrovli ma’lumot materiallarini yetkazish.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Kieny MP, Evans DB, Schmets G, Kadandale S. Health-system resilience: reflections on the COVID-19 pandemic. *Bulletin of the World Health Organization* 2021 PubMed ID (PMID): 34307618.

2. Raxmonov B.B., Qodirov D.S. Davlat tibbiy sug‘urtasi tizimini joriy etishda hududiy yondashuvning ahamiyati. *“Sog‘liqni saqlashni boshqarish” ilmiy-amaliy jurnali* 2022.

3. Raxmonov B.B. Davlat tibbiy sug‘urtasi sharoitida tibbiy xizmatlardan foydalanish ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi (pilot hududlar misolida). *“Sog‘liqni saqlashni boshqarish” ilmiy-amaliy jurnali*. 2023.

4. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Davlat tibbiy sug‘urtasi tizimini joriy etish bo‘yicha uslubiy tavsiyalar. 2021–2022).

5. The World Bank. *Uzbekistan Health System Reform: Toward Quality and Efficiency. 2021.* Jahon banki tahliliy hisobot.

6. Thomson S, Cylus J, Evetovits T. World Health Organization; Can people afford to pay for health care? New evidence on financial protection in Europe. *BMJ Global Health*. 2020**.** PubMed ID (PMID): 33234609.

7. Wagstaff A, Cotlear D, et al. World Health Organization; Progress on catastrophic health spending in 133 countries: a retrospective observational study. *The Lancet Global Health.* 2022. PubMed ID (PMID): 35279204.

8. Wagstaff A, Neelsen S, et al. World Health Organization; Progress on universal health coverage: global monitoring report 2021. PubMed ID (PMID):34506742.

9. World Health Organization (WHO) *Country Cooperation Strategy: Uzbekistan 2022–2026. 2022*.

10. Xudoyberdiyev A.S., Abduraxmonov K.H. Davlat tibbiy sug‘urtasi tizimini joriy etish orqali sog‘liqni saqlashni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish. *“Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy jurnali*. 2022.